

РЕЗЮМЕ

Здоров'я – це основоположне право людини. Універсальне охоплення послугами охорони здоров'я (далі - УОПОЗ) означає, що всі особи та спільноти отримують потрібні їм послуги з охорони здоров'я, не відчуючи фінансових труднощів. COVID-19 довів важливість сучасних систем охорони здоров'я, здатних ефективно реагувати на кризи в сфері охорони здоров'я та пандемії. Якісні та орієнтовані на людину послуги з охорони здоров'я із забезпеченням фінансового захисту сприяють ранньому виявленню випадків захворювання, визначенню контактів та лікуванню. В Україні тривають реформи з перетворення фінансування охорони здоров'я, спрямовані на досягнення цієї мети.

- Загальна програма реформи відповідає міжнародному глобальному досвіду у сфері УОПОЗ та чітко узгоджується з цілями розвитку України.
- Реалізація першого етапу, спрямованого на реформу системи фінансування та інформування з питань здоров'я у сфері первинної медико-санітарної допомоги, була успішною, оскільки ґрунтувалася на потужних публічних політичних зобов'язаннях, а також на гарній міжвідомчій взаємодії, заснованій на системі спільних пріоритетів.
- Реалізація другого етапу реформи, спрямованого на модернізацію стаціонарного лікування вторинного та третинного рівнів, а також покращення якості первинної медико-санітарної допомоги, є складнішим завданням і відбувається в умовах жорстких бюджетних обмежень та епідемії.
- Зацікавлені сторони на всіх рівнях потребують посилення своїх спроможностей; вони повинні й надалі посилювати механізми діалогу, співробітництва та узгодження політики, зміцнювати відповідні інституції, а також корелювати національні пріоритети у сфері охорони здоров'я з децентралізацією державних функцій.
- Успішна реалізація реформи потребує постійного лідерства та підтримки з боку Уряду, а також стабільного й стратегічного керівництва на основі фактичних, генерованих системою дезагрегованих даних та стратегічних документів.
- Пандемія COVID-19 наявно продемонструвала критичну важливість сучасної мережі лікарень та потребу в реструктуризації лікарень в Україні.
- Попри тяжкі негативні економічні та бюджетні наслідки пандемії, Уряд повинен зробити пріоритетом охорону здоров'я та забезпечити для цього стабільний і передбачуваний середньостроковий обсяг бюджетних ресурсів.

ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД

У 2015 році, після десятиліть постійної залежності від застарілих підходів до фінансування та надання послуг, Уряд України розпочав реформи, спрямовані на перетворення системи охорони здоров'я. У жовтні 2017 р. ухвалення ключового Закону України "Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення" та пакету відповідних підзаконних актів створило потужну правову та політичну основу для втілення нових механізмів фінансування сфери охорони здоров'я. Було засновано Національну службу здоров'я України як центральний виконавчий орган, відповідальний за закупівлю послуг з охорони здоров'я. Перший етап реформи був спрямований на посилення первинної

медико-санітарної допомоги, надання населенню вільного вибору надавачів послуг, а також збільшення фінансування та створення сучасних інформаційних систем. У той же час, завдяки програмі "Доступні ліки" суттєво посилюється доступ до ліків і мільйони людей було забезпечено субсидіями на основні ліки, головним чином, від захворювань, що лікуються на рівні первинної допомоги.

Утім, величезною є потреба в стабільній реалізації вже розпочатих реформ, а також у додаткових реформах. Державні витрати на охорону здоров'я в пропорції до ВВП залишаються нижчими за визначений законодавством рівень та нижчими за витрати інших країн регіону. Показники у сфері охорони здоров'я в Україні значно поступаються середньоєвропейським показникам. На п'ять найпоширеніших неінфекційних хвороб, на які багато хто хворіє в працездатному віці, припадає понад 85% усіх смертей в Україні. Фінансовий тягар населення, пов'язаний з охороною здоров'я, є одним з найвищих в регіоні, а для багатьох хвороба означає зубожіння. Понад 11 млн. українців ще не підписали декларацій з окремими надавачами послуг первинної медичної допомоги. Слабке здоров'я негативно впливає на соціально-економічний розвиток внаслідок втрат робочого часу та втрат у продуктивності праці. Тривалий конфлікт на сході України постійно створює нові труднощі для постраждалих від нього, особливо, для мешканців територій, прилеглих до лінії розмежування. Зокрема, це стосується обмежень у доступі до медичних послуг, відсутності кваліфікованих лікарів та медсестер, руйнування інфраструктури охорони здоров'я.

ЦІЛІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

УОПОЗ є важливим проявом реалізації основоположного права на фізичне та психічне здоров'я за якомога вищими стандартами. УОПОЗ означає те, що всі люди та спільноти мають доступ до потрібних їм санітарно-просвітницьких, профілактичних, лікувальних, реабілітаційних та паліативних послуг у сфері охорони здоров'я, а також те, що такі послуги мають достатню якість для забезпечення їхньої ефективності, а користувачі ними не відчують фінансових труднощів. УОПОЗ, отже, є критично важливим для досягнення широкого кола Цілей сталого розвитку (ЦСР), а також реалізації обов'язку не залишати нікого осторонь. УОПОЗ сприяє здоровому життю та добробуту для всіх у будь-якому віці (ЦСР 3). Інвестиції в УОПОЗ та системи, що вирішують питання стягування грошей за лікування з пацієнтів, є важливим внеском у подолання бідності (ЦСР 1). Дорослі зі слабким здоров'ям частіше стають безробітними. Покращення стану здоров'я всього населення сприяє економічному зростанню й забезпеченню гідної праці для всіх (ЦСР 8). Діти та підлітки з міцним здоров'ям мають кращі результати в навчанні. УОПОЗ відіграє критично важливу роль у забезпеченні всеохопної та справедливої освіти (ЦСР 4). Жінки становлять переважну більшість працівників медичної сфери. Інвестування в УОПОЗ – це інвестування в жінок, сприяння ґендерній рівності та розширенню прав і можливостей жінок та дівчат (ЦСР 5). Нарешті, розвиток справедливої, надійної та гнучкої системи охорони здоров'я в межах УОПОЗ – це безпосередній внесок у мир, справедливість та побудову сильних інституцій (ЦСР 16).

ПОЛІТИЧНІ МІРКУВАННЯ

- Жодна з країн не зможе досягти УОПОЗ, якщо не спиратиметься переважно на видатки з центрального державного бюджету. Це є особливо справедливим для держав з великим тіньовим сектором, а також під час кризи. Програма реформ фінансування охорони здоров'я в Україні в цілому відповідає передовому міжнародному досвідові та чітко узгоджується з загальними цілями розвитку стосовно створення робочих місць та виведення з тіні економічної активності.

- Видатки на охорону здоров'я в Україні в пропорції до загального зведеного бюджету завжди були нижчими за середній рівень в країнах, які охоплює Європейське регіональне бюро ВООЗ. Це має бути змінено. Попри тяжкі негативні наслідки пандемії COVID-19 для економічного зростання та державного бюджету, Уряд повинен зробити пріоритетом охорону здоров'я, забезпечивши максимально можливе виділення для цього наявних ресурсів. Уряд має забезпечити стабільний та передбачуваний середньостроковий обсяг бюджетних ресурсів, яким, як мінімум, підтримуватиметься поточний рівень витрат на охорону здоров'я на душу населення в реальному обчисленні.
- Поточна модель одержання доходів та централізованого розподілу ресурсів максимізує вплив фінансових асигнувань та є критично важливою для зменшення диспропорцій у забезпеченні соціальної допомоги та доступі до медичних послуг між регіонами. Цю модель слід ретельно зберегти.
- Потужні управлінські механізми, системи внутрішнього та зовнішнього аудиту й підзвітності, політика сприяння новим, незалежним та підзвітним установам, таким як НСЗУ та ДП "Медичні закупівлі України", є життєво важливими з погляду створення належних стимулів для покращення результативності та суттєвого зменшення ризику помилок, шахрайства та розтрат.
- Порядок проведення закупівель слід зберегти та посилити з метою забезпечення прозорості та своєчасності постачання доступних життєво важливих ліків у достатній кількості.
- Міністерство охорони здоров'я (МОЗ), НСЗУ, Центр громадського здоров'я України та ДП "Медичні закупівлі України" потребують посилення спроможностей та інституційного посилення, щоб продовжити відігравати ключові ролі у перетвореннях у сфері послуг з охорони здоров'я. Слід посилити спроможності з управління надавачами послуг.
- Публічна політична підтримка на найвищому рівні, міцна рішучість із боку Кабінету Міністрів, МОЗ, Міністерства фінансів та НСЗУ, а також міжвідомча взаємодія між ними, були критично важливими для успіху реформи.
- Уряд повинен продовжувати забезпечувати лідерство, надавати стабільне та стратегічне керівництво, ставити чіткі завдання на основі перспективних документів, що ґрунтуються на фактах, підтримувати та захищати важкі рішення стосовно реформи. Усі напрями політики повинні бути об'єктами моніторингу та оцінювання на предмет досягнення бажаних результатів.
- Успішна їх реалізація потребує злагоджених спільних зусиль зацікавлених сторін усіх рівнів. Відносини між зацікавленими сторонами повинні бути підтримані та посилені, а їхні роль та відповідальність мають бути чітко визначеними. Необхідно надалі розвивати механізми спільного розуміння пріоритетів, підходів та рішень, забезпечити інституціалізацію таких механізмів.
- Реформа повинна бути інклюзивною, передбачати змістовне залучення громадянського суспільства, включаючи професійні організації та організації пацієнтів, найбільш вразливі та маргіналізовані верстви, а також місцеві спільноти, особливо ті, що найтяжче постраждали від COVID-19.
- Важливу роль відіграють місцеві органи виконавчої влади як власники медичних установ та суб'єкти фінансування. Тісний політичний діалог є критично важливим для розробки узгодженої політики та стратегії реформи, кореляції національних пріоритетів у сфері охорони здоров'я з децентралізацією державних функцій, а також побудови інклюзивної та розподіленої між усіма відповідальності за реформи.

- Другий етап реформ передбачає набагато глибшу трансформацію спеціалізованих послуг амбулаторій та лікарень, продовження розвитку первинної медичної допомоги та розширення доступу до пріоритетних ліків на амбулаторному рівні. Додатковий наголос слід зробити на постачанні послуг, кадровій реформі в сфері охорони здоров'я та продовженні впровадження сучасних методів укладення договорів з надавачами послуг та їх оплати.
- Необхідно впорядкувати та інтегрувати структури, спрямовані на надання кращого та більш справедливого доступу до широкого кола економічно ефективних послуг підвищеної якості у сфері охорони здоров'я. Доступ до них має бути забезпечено для найбільш вразливих та маргіналізованих груп населення, включаючи осіб похилого віку, жінок та дівчат з груп ризику, багатодітних сімей, осіб з інвалідністю, мігрантів, бездомних людей та шукачів притулку, яких наразі звідти виключено як результат останньої реформи.
- Необхідно розвивати послуги, що враховують гендерні аспекти, приділяючи особливу увагу послугам з охорони сексуального та репродуктивного здоров'я, жінкам та дівчатам, які зазнають дискримінації в численних її формах, а також жертвам насильства за гендерними ознаками, з одночасним урахуванням зростання кількості подібних інцидентів в умовах пандемії COVID-19.
- Здобутки у сфері підвищення ефективності, що гарантуються та реінвестуються у покращення послуг з охорони здоров'я, є ключем до управління обмеженими ресурсами та продовження успішної реалізації реформи. Це особливо стосується реструктуризації застарілої інфраструктури лікарень в Україні з метою покращення якості лікування та його результатів. Україна потребує гнучкої мережі лікарень, здатної надавати безпечне лікування та оперативно реагувати на надзвичайні ситуації у сфері охорони здоров'я, такі як COVID-19.
- Ефективна реформа потребує постійного застосування та аналізу даних з метою забезпечення науково обґрунтованої бази, що враховує гендерні аспекти, для розробки реформ, а також адекватного й сталого фінансування. Необхідно надалі розвивати та розширювати цифровізацію, операційну сумісність та систему електронної охорони здоров'я з метою моніторингу, оцінювання та коригування функціонування й трансформації системи послуг у сфері охорони здоров'я.
- Потрібно здійснювати постійний моніторинг надання послуг у сфері охорони здоров'я в східних регіонах України, постраждалих від конфлікту, з метою забезпечення виділення на достатньому рівні ресурсів, необхідних для проведення реформи охорони здоров'я.

